

На теперішній час транспарентність (відкритість) публічної влади в будь-якій демократичній країні являє собою не тільки політичне або соціальне явище, а й конституційно-правовий феномен. Транспарентність не зводиться тільки лише до інформованості громадян про діяльність держави і місцевого самоврядування або до реалізації конституційного права на інформацію про діяльність державних або муніципальних органів. Її можна розглядати як організаційно-правову гарантію народовладдя, як основу конституційного ладу сучасної демократичної держави, як конституційно-правовий принцип організації і діяльності органів публічної влади, а також як соціальне благо, користування яким необхідно кожному в сучасній демократичній державі. А сьогодні особливо важливими постають питання забезпечення належного рівня соціальних стандартів та добробуту кожної української родини. Однак і сформувані бюджет розвитку в теперішніх умовах є непростим завданням, да і проблема забезпечення національної безпеки держави у фінансовій сфері є дуже гострою та важливою для сучасної України. А, як відомо, важливою складовою безпеки держави виступає її фінансова безпека, яка включає бюджетну, податкову, боргову складові.

Побудова соціально-правової держави залишається пріоритетним напрямом розвитку української держави та одним із найважливіших стратегічних завдань бюджетно-правової політики.

Створення відповідних умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини і громадянина, реалізація їх прав та свобод, в першу чергу – соціальних, в умовах ринкової економіки багато в чому залежать від соціальної орієнтованості діяльності публічно-правових утворень та їх органів в різних сферах, в тому числі в сфері публічних фінансів. Головними завданнями залишаються підвищення добробуту населення і забезпечення

стійкого зростання економіки країни на основі стабільного функціонування і розвитку бюджетної системи.

Для втілення в життя різноманітних напрямків соціального розвитку, виконання державою відповідних зобов'язань потрібні значні фінансові ресурси, формування яких може збільшити фіскальне навантаження на бізнес. Необхідно проводити зважену і послідовну бюджетно-правову політику, без якої неможливе забезпечення соціальної стабільності і подолання можливої соціальної напруженості.

Соціальна орієнтованість такої політики багато в чому обумовлена соціальним призначенням самої держави, покликаної діяти в інтересах всього суспільства, з метою побудови соціальної держави, політика якої, в тому числі бюджетно-правова, відповідно до Конституції України повинна сприяти створенню умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини та громадянина.

В розроблених Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки, які ґрунтуються на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», програм співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, зазначено, що основними принципами такої політики мають стати:

прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації;

впровадження ефективного врядування шляхом реформи державного управління, децентралізації і реформи державних фінансів;

розвиток людського капіталу шляхом проведення реформ системи охорони здоров'я та освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки;

сфери має відповідати чотирьом основоположним принципам.

Принцип визначеності ролі і функцій вимагає чіткого розмежування діяльності органів державного управління між бюджетною, грошово-кредитною сферою, державними підприємствами, державним і приватним секторами в цілому.

Принцип доступності інформації передбачає наявність повної бюджетної інформації, так і її обов'язкову публікацію у визначені строки. При цьому поняття повноти інформації виходить за межі публікації показників державного чи місцевого бюджету в газетах. Ідеться про більш розширені і детальні матеріали.

Принцип відкритості підготовки і виконання бюджету та бюджетної звітності стосується питань достовірності інформації, її відповідності установленим нормам, міжнародним статистичним і бухгалтерським стандартам.

Принцип незалежних гарантій достовірності забезпечує такі гарантії за допомогою зовнішнього аудиту та незалежних перевірок.

Для країн із перехідною економікою мінімальний стандарт прозорості в бюджетній сфері зводиться до певних основоположних вимог, що передбачають суспільну доступність фінансової інформації своєчасно і в повному обсязі, серед яких:

визначення і діяльність органів державного управління мають відповідати вимогам системи національних рахунків або вказівкам МВФ щодо статистики державних фінансів;

органи державного управління мають розглядати позабюджетну діяльність у рамках бюджетного процесу;

необхідно запровадити законодавчу й адміністративну основу бюджету, що охоплює як бюджетну, так і позабюджетну діяльність із конкретизацією функцій управління бюджетною сферою;

правила оподаткування мають визначатися силою закону, на адміністративне застосування податкового

права повинні поширюватися процедурні гарантії;

позабюджетна діяльність має бути відображена в бюджетній документації та матеріалах обліку;

у бюджетну документацію належить включати початкові й уточнені бюджетні розрахунки за попередні два роки.

Сьогодні на практиці вимоги транспарентності бюджету зосереджуються не на його формуванні та законодавчих основах бюджетної діяльності, а на вимогу більш детального представлення громадськості даних про витрачання коштів. Адже зараз вимоги про транспарентність бюджетної діяльності, наприклад, ніяк не закріплені в чинному законодавстві. Тож, для підвищення рівня відкритості та прозорості бюджетного процесу могло б сприяти законодавче закріплення у Бюджетному кодексі визначення поняття транспарентності як обов'язку органів державної влади щодо своєчасного надання достовірної і в повному обсязі бюджетної інформації громадськості та засобам масової інформації.

Прозорість бюджетних відносин полягає в:

1) інформуванні населення про всі бюджетні показники на всіх етапах процесу,

2) забезпеченні дохідливості інформування, щоб воно не було формальним,

3) безпосередньої участі населення у формуванні бюджету,

4) контролі за виконанням бюджету з боку громадськості, населення.

Мовою правильного функціонування механізму транспарентності виступає дотримання третіми особами вимог до умов трансляції та якісним характеристикам інформації, а саме: інформація повинна бути зрозумілою, своєчасною, достовірною та достатньою.

Громадяни і бізнес повинні знати, куди спрямовуються сплачені ними податки, що, у свою чергу, вимагає високого рівня прозорості бюджету та бюджетного процесу.

втілення в конституціях багатьох країн, прийнятих після набрання чинності Загальної декларації. Зацікавленість до проблеми підвищення прозорості бюджету в значній мірі підтримується основними міжнародними фінансовими організаціями, серед яких Міжнародний валютний фонд, Світовий банк.

Розглядаючи принцип транспарентності, слід відмітити, що даний принцип в повній мірі не реалізується в практиці бюджетної діяльності. Закон про бюджет на плановий рік постійно ускладнюється, і розібратися пересічному громадянину у відповідних статтях доходів і витрат бюджету дуже складно. З метою реалізації принципу прозорості (відкритості) бюджету велике значення має процедура подання звітів про виконання бюджетів всіх рівнів бюджетної системи.

Таким чином, незважаючи на те що бюджетний розвиток йде стрімкими темпами, проблемними залишаються окремі питання, пов'язані з транспарентністю бюджету. Внаслідок цього необхідним є поєднання як правових, так і економічних інструментів та методів.

На сьогоднішній день органам державної влади необхідно забезпечити максимальну ступінь відкритості всіх процесів, що відбуваються в сфері державного управління і, зокрема, у фінансовій сфері. Особливо пильна увага в умовах реформування економіки, з метою прагнення подолати наслідки світової фінансової кризи та корупції, повинна приділятися процесу використання і витрачання бюджетних коштів.

У статті досліджено транспарентність бюджету як важливої складової безпеки держави. Встановлено, що особливого значення набуває розвиток процесів транспарентності в бюджетній діяльності, оскільки бюджет є головним політичним та фінансовим інструментом реалізації соціально-економічної політики держави. Аргументовано, що проблема прозорості дій влади

на будь-якому рівні сьогодні є особливо актуальною, оскільки прозорість – основна умова відкритості рішень владних структур та становлення демократії. Зазначено, що побудова соціально-правової держави залишається пріоритетним напрямом розвитку української держави та одним із найважливіших стратегічних завдань бюджетно-правової політики. Розкрито основні принципи бюджетної політики держави, яка є невід'ємною складовою фінансової політики. Виокремлено підходи до визначення фінансової та бюджетної політики та обґрунтовано особливості бюджетної політики. Зроблено висновок про необхідність законодавчого закріплення бюджетної політики на рівні закону та необхідність забезпечити максимальну ступінь відкритості всіх процесів, що відбуваються в сфері державного управління і, зокрема, у фінансовій сфері. Особливо пильна увага в умовах реформування економіки, з метою прагнення подолати наслідки світової фінансової кризи та корупції, повинна приділятися процесу використання і витрачання бюджетних коштів. Умови сучасного світу змушують уряди різних країн прагнути до забезпечення принципу вільного доступу громадськості до публічної інформації. Тож створення найбільш зручних, менш витратних механізмів реалізації даного права громадян є пріоритетом для більшості розвинутих країн.

Ключові слова: бюджет, публічні фінанси, бюджетна політика, фінансова політика, транспарентність, прозорість, відкритість, доступність.

Latkovskiy P. THE PRINCIPLE OF BUDGET TRANSPARENCY AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF THE NATIONAL SECURITY

The article examines the transparency of the budget as an important component of state security. It is established that the development

of transparency processes in budgetary activity is of particular importance, since the budget is the main political and financial instrument for the implementation of the socio-economic policy of the state. It is argued that the problem of transparency of actions of the authorities at any level is especially relevant today, since transparency is a basic condition for openness of decisions of governmental structures and the establishment of democracy. It is noted that the construction of a social-legal state remains a priority direction for the development of the Ukrainian state and one of the most important strategic tasks of the budgetary-legal policy. The basic principles of the budgetary policy of the state, which is an integral part of the financial policy, are revealed. The approaches to the definition of financial and budgetary policy are distinguished and the peculiarities of budgetary policy are substantiated. The conclusion is made about the necessity of legislative consolidation of budgetary policy at the level of the law and the need to ensure the maximum degree of openness of all processes that take place in the sphere of public administration and, in particular,

in the financial sphere. Particular attention should be paid to the process of using and spending budget funds in the context of economic reform in order to overcome the effects of the global financial crisis and corruption. The conditions of the modern world are forcing governments of different countries to strive for the principle of free public access to public information. Therefore, creating the most convenient, less costly mechanisms for exercising this right of citizens is a priority for most developed countries.

Key words: budget, public finances, budgetary policy, financial policy, transparency, clearness, openness, accessibility.

Література

1. Кодекс належної практики по забезпеченню прозорості у грошово-кредитній та фінансовій політиці: Декларація принципів. Документ № 995-950. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_950.

2. Всеобщая декларация прав человека. Принята резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 года. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml

